

ТРИДЕНІК : REVUE HEBDOMADAIRE : **TRIDENI'**
И КРАЇНІЕННЕ

Число 28 (184) рік вид. V. 7 липня 1929 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

В 9-ту річницю
лицарської смерти
ген.-штабу генерал-хорунжого

**Євгена Васильовича
Мешковського**

в Українській Православній Церкві

96, Boulevard Auguste Blanqui

в неділю 7-го липня 1929 р.

буде відслужено заупокійну службу Божу
й панахиду

Париж, неділя, 7 липня 1929 р.

В кінці червня сповнилося десять год з того моменту, як було підписано Версальський трактат, який закінчив довголітню і багату на жертви велику війну.

Дата справді визначна. Версальським трактатом, і з ним зв'язаними Сен-Жерменським, Тріанонським, та згодом зміненим Севрським, — було припинено кількилітнє світове заворушення, що назрівало перед тим на протязі багатьох десятків літ. Системою договорів 1919 року було перероблено цілу будову світу, який жив ще в головному на засадах Віденського трактату 1815 року.

Згідно з договорами 1919 року спробувано навіть змінити дотихчасові засади і принципи міжнародного життя. Повстали нові міжнародні організми й інституції, що їх було інспіровано новітнім духом новітньої доби. Закладено Лігу Націй на нових підставах, на модерніх основах, і багато надій на неї поклялося творцями Версальського трактату.

Захід Європи, здавалося, був замиреним. Звичайно, ці договори, далекі від ідеального розрішення спірних питань європейського політичного життя, але з цих договорів виходять, як із основного пункту, з ним логично пов'язані усі акти повоєнного міжнародного життя. І Женевський протокол, і Локарнські договори, і пакт Келого, і план Юнга, — все це звена одного і того ж ланцюгу, що його прикріплено до стовпа — Версальського трактату. Безперечно, що шляхи, по яким завтра йтимуть, можливо, будуть одходити від напрямної лінії, що її намічено десять год тому, — але з договорів 1919 року будуть починати політичну історію ХХ століття, їх будуть приймати за базу для розуміння сучасної структури політичного життя Європи.

Загинули після війни кільки державних організмів — сильна й міцна німецька імперія, стара архаїчна Австро-Угорщина, впала і бувша могутня Росія, — натомісць повстали інші, нові, молоді, відродились старі.

Зменшилися територіяльно і політично одні, зміцнилися і збільшилися другі.

Мапа Європи, та й інших суходолів, в силу договорів 1919 року змінилася ґрунтовно.

Але оскільки договори 1919 року внесли зміни у західній й цент-

ральній Європі, — то Сходу її вони не зачепили, не торкнулися вони і України, в розумінню її державно-національного життя. Вони пройшли мимо її змагань, мимо її інтересів, мимо її волі.

А українська нація за ці десять год багато принесла жертв в боротьбі за свою незалежність, зробила нелюдські зусилля до свого визволення, і сьогодні, в ярмі, продовжує боротися й не покладати зброї, але все ж ще державної незалежності своєї не має.

І згадуючи це десятиліття, для одних радісне, для других сумне, — ставимо і собі ми питання: а що є для нас оце десятиліття?

Для нас — воно є могутнім memento: боротися, боротися й боротися, — аж до повного виборення нашого національного ідеалу.

Що з того, що нас договори 1919 року обійшли?

Пригадаймо минуле. Хіба Віденський трактат 1815 року не перероблював також структуру світу, хіба він не встановлював, ніби на віки, порядок річей і відносин не тільки у Європі, але й у цілому світі? І хіба протягом часу силою самого життя, творчого і самодовільного, непокірного, сьогодні вже мертвій букві, договорів 1815 року, — не мінялися кордони, не народжувалися нації, не творилися держави, не повставали нові політичні конюнктури? Адже ж повстали Греція й Бельгія, відродилася з'єднана Італія, створилася кремезна німецька імперія, виборили ж і собі самостійність румуни, болгари...

І світ на передодні великої війни 1914 року вже зовсім не мав тої політичної фізіономії, яку він мав на початках ХІХ століття.

Бо життя має свої шляхи й свої закони, воно має свій хід і гін до розвитку, і його не стримають ніякі договори, коли вони йдуть в супереч життю, тим більше годі стримати волю нації, творчу і буйну волю до свого життя, до хотіння жити.

На протязі ХІХ століття нації, що хотіли жити, мусіли боротися часом десятками років, аж поки здобували своє. І вони перемогли, бо мали незломну й тверду волю здійснити свої ідеали.

І ніякі перешкоди, ні внутрішні, ні зовнішні, — не в силі були спротивитися цим домаганням. Літера договору уступилася перед волевим імпульсом. І право кожного народу на власне життя увійшло в модерну добу. Але право — оперте на силу, впоєне волею, загартоване боротьбою. Так було в минулому, — так буде й у прийдешньому.

Те саме буде і з нашою батьківщиною. Вона повстане не в силу тих чи інших договорів, не в силу тих чи інших процесів у міжнародньому

життю, а в силу, найперше, свого волевого імпульсу, свого непереможного хотіння бути вільною. Майбутні договори, що прийдуть по договорах 1919 р., зафіксують тільки довершений факт повстання Української держави. Ці майбутні акти змінять порядок речей на сході Європи, і в них буде брати участь вже і українська нація, вільна й незалежна.

Отже ці роковини Версальського трактату повинні кожному українцеві нагадати, що тільки боротьбою і напруженням, зусиллям і жертвами, озброєні витривалістю й загартовані волею — здобудемо і ми право своє.

Хочемо тільки, щоб це memento тривало не довго.

Віримо, що переможемо.

Знаємо вже, що існуємо, і будемо існувати во віки.

Літературні спостереження.

Стефаник.

Стефаник належить для наших часів вже до старшої генерації українських письменників з Галичини і займає в нашій письменстві дуже видатне і дуже почесне місце. Пише він віддавна, а був час, коли він замовк і довго не з'являлося нічого нового з його творів. Аж з часів війни знову почали виходити, правда не у великій кількості, нові його оповідання. Та й ніколи не писав він багато.

Невелика продукція, що так часто траплялася в українських письменників старих часів, була наслідком тогочасного становища нашого письменства, а у Стефаника вона залежала, здається, ще в більшій мірі і в від його настроїв та його психики.

Мусить бути цікавим дослідити, чи відрізняється і чим саме, його творчість тих двох періодів і чи вплив подій відбився тільки на тім, що знову закликав Стефаника до літературної праці та на темах його сповідань, чи і на його настроях та на самих способах оброблення тем?

Для такого порівняння спинимося попереду на його працях першого періоду.

Критики совітські тай не совітські завжди намагалися накинути Стефанікові певну тенденцію і, як-що не соціалістичні, так близькі до них, погляди, посилаючися на те, що пише він переважно про селянське життя і ставиться з великим співчуттям до лихої долі бідних селян. Тільки сам Франко цілком слушно підкреслив, що справа зовсім не в тім, «та що Стефаник в своїй творчості є насамперед і сливе виключно психологом, а не ідеологом якого будь напрямку».

І дійсно, річ зовсім не в тім. Ні на тому, що Стефаник пише сливе

виключно про селян, ні на тому, що він ставиться з чулістю до долі бідних, не можна угрунтувати залічування його до соціалістів. Вибір селянських тем досить пояснює те, що селянське життя найкраще відоме авторові, а співчуття до долі бідних не є прикметою самих соціалістів, а властиве кожній чулій людині, а в більшості оповідань Стефаника з життя бідних селян зовсім не підноситься питання про визискування бідних багатими та про міжкласові суперечності. В них зовсім не складається на багатих вина за злидні бідних. Навпаки часто причиною бідності дієвих людей зазначаються нещастя («Майстер»), або помилки та хиби чи самих бідняків, чи їхніх близьких, от як у «Синій книжечці» та в «Лесевій фамілії» — піяцтво, або в «Вістунах» нещастя та лихі родинні відносини: «То будуть старі білі вдови або їхні внуки, або то будуть молоді жінки з малими дітьми, що їх чоловіки покинули...» або в «Сама самійська» та інших.

А і в тих нечисленних оповіданнях, в яких Стефаник подає образки кривди бідним од заможніх, мова йде скоріше про особисте зловживання, а не про «соціальну неправду», бо це, як то в оповіданнях «Палій» або «Май», малюнки таких брутальних зловживань, які і при буржуазнім ладі вважаються зловживаннями, отже вони не є ілюстраціями тих хиб, які соціалісти закидають тому паду.

Серед творів Стефаника є, правда, чимало таких, де бачимо докори та ненависть бідних до заможніх, але в них таки немає свідомого осуджування існуючого ладу, а виявляється тільки роздратованого, навіть лютьсть викликані тяжкою бідною, лютьсть, що так само легко обертається на заможного сусіду, як і на свою жінку, своїх дітей та батьків. Людина в цих описах лютує не тому, що усвідомила собі кривду, але тільки тому, що їй тяжко. Тай не усі з тих докорів, приклади яких подибуємо у Стефаника, визнає він правдивим, певно ж не поділяє він напр. такої селянської скарги («Катруся»): «А ви ж гадаєте, що докторі дають мужикові такий л'к, як панові. Мужикові, що вткне-вткне тай спасайся», адже не з агітаційною метою, а для окреслення певної вдачі чи настрою, занотовує її.

Саме співчуття Стефаника до бідного селянина має не соціалістичний характер. Коли він разом з Антоном («Синя книжечка») вболіває, що той позбувся хати, ґрунта і землі, втратив господарство і вже не є газдою — це для соціаліста були б дрібнобуржуазні жалі. Все те цілком стверджує думку Франка, що тенденція чужа Стефаникові і він в своїй творчості є насамперед психологом.

Характерною рисою тої творчості є глибокий, прямо таки страшний песимізм та зневір'я, настрій, який переймає усі його оповідання, особливо, першого періоду. Песимістично ставиться Стефаник і до людей, які вони є, і до самої природи людської, і до завдань людських тай до самого життя.

Бідне селянство у нього, за дуже нечисленними випадками (от як у «Вістунах») прямо застрашує своїм моральним занепадом. Ось які малюнки родинних відносин знаходимо у нього раз у раз. Напр. у «Новині» Гриць Летючий так ставиться до жінки та ще і вмерлої: «народила вас тай пишила на мою голову, бодай її земля викинула», а

маленьку дочку топить у річці, а Дмитро («Осінь») «б'сився як пес» та сварився на жінку й дітей «ходить по трохи босі, то може вас скорше повихоплює», «я тебе так нагодую, що здохнеш», «я вас поріжу», а до матері — «ваше, мамо, говоріння скінчилось, маєтків від вас не посів, то сидіть тихенько, краще подумайте, чим я вас буду ховати», або («Палій») про померлого батька згадує так: «Бодай же вас, тату, земля не прожерла». І такого чи подібного є багато і в інших оповіданнях.

Таке відношення цих людей до своєї родини, а до чужих людей, не тільки немає в них, а і принципово вони не визнають жадного милосердя. Хіба не страшне оповідання «Злодій» і той принцип, який там висловлюють селяне: «М'яким ніколи не треба бути, бо м'який чоловік нездарний ні до чого».

Таким малює Стефаник бідних селян, а поміж заможними й його одні, як от Курочка («Палій»), що весь вік гризеться та вибиває працю і з робітників і з власних дітей, заїдаючи їм вік тай сам не має ні радощів, ні втіхи, і «найгірше томився в тяжкім ярмі мужичого багатства, що ніколи не дає ні спокою, ані радости». Інші хоч не злі люди, значно, навіть, кращі од тих бідняків, приклади яких ми з творів Стефаника тільки що наводили, дітей дуже кохають («Стратився») хоч і не все тямлять їх виховувати, а іноді і самі їх псують («Мамин синок»), родинні відносини в них кращі, але вони таки не мають жадних вищих інтересів не тільки релігійних, моральних чи до знаття та освідомлення природи та взаємин між людьми, а і до громадських справ та ладу. Єдине, що їх захоплює цілком, це їхній маєток та їхнє добро. Ці останні так опанували усіма думками та почуттями цих людей, що поробили їх своїми рабами. Навіть любов їхня до своїх дітей ґрунтується до певної міри на економічному інтересі і батько («Стратився»), оплакуючи сина, не може не згадати: «А шкода, щось був виріс, як дуб. Бувало, що візьме в руки, тай горить йому в тих руках», а в «З міста йдучи» до усіх ласкавий дід Максим зненазидів сина, бо передбачає, що той по його смерті «все марно пустить».

Гаряча і глибока любов такого селянина до свого села. В «Кам'янім Хресті» дід Іван, якого сини приневолити виселитися в Канаду, з тяжким боєм прощається з односельцями, закликавши їх на гостини, прощається з своєю хатою і землею і ревно побивається, та це не є справжній патріотизм, але лише патріотизм своєї дзвіниці, бо до усього рідного краю в цілості йому байдуже, він про його не згадує і не його йому шкода покинути. Не стає в нього стільки розуміння, щоб освідомити свій зв'язок з рідним краєм та перенести на нього ту, таку сильну, любов до своїх села та ґрунту.

Стефаник описує сливе виключно селян та селянське життя, людей інших верств в його оповіданнях майже немає, не можемо тому з певністю казати про його відношення до тих людей, але здається, що і до них ставиться він не менш песимістично.

Цілковите зневір'я почувається в творах Стефаника і до усіх діл людських, до усіх зусиль зробити людське життя кращим. В оповіданні «Дорога» людина, що виражається у дорогу сповнена надій, кінчає одчаєм: «Доле, подаруй мені решту моєї дороги, бо я не можу вже йти»

і припадає до гробу матері, «як колись до маминої пазухи». У «Моему слові» автор починає з застереження: «Білими губами буду вам казати про себе... Ні скарги, ні смутку» і далі: «Я був щасливий, коли глядів дитиною на мамині очі... А тепер шукаю щастя під небом і падаю».

Нема у Стефаніка віри в самий зміст життя: «Таки не варто старому жити тай год», каже стара в «Ангелі». Згадайте описи смутної самотньої смерті старих у оповіданнях «Ск'н», «Сама сам'ська» або самотнє життя старої людини у «Портреті». У «Вечірній годині» вже сам автор од свого імени каже «Боже милий, вже не можу я надточити цієї нитки, що увірзалася» і далі «лише вишневий цвіт з гробів летів за мною, як коли б тим цвітом сестра і мама просили, щоб я не йшов». А нарешті найстрашніше безмежністю одчаю і зневіря оповідання «Басараби», де ціла родина ним затроєна в такій мірі, що вже кільки поколінь то той, то інший з Басарабів кінчає життя самогубством.

Од цих нарисів мимоволі зрина питання, нащо ж те життя таке безспідне, яке кінчається також тяжкою та смутною смертю, тай само тяжке і не дуже тішить radoщами.

Хіба дуже зрідка трапляються серед Стефанікових героїв урівноважені люде, що вміють знайти радість та мету життя і тішаться ним, як от баба Семениха в «Басарабах».

Дякуючи надзвичайно блискучому та яскравому талантові Стефаніка, його оповідання справляють на читача глибоке та болюче вражіння. Оскільки воно сприяє освідомленню того лихого в людськім житті та в людях, що підкреслює Стефанік, вплив його творів є в такій мірі корисним, в якій він сильний, бо що яскравіше одчує читач те зло, то й з більшим захватом та завзяттям, можна сподіватися, схоче його побороити, виправити своє і людське життя на краще однаково чи те зло залежить од його самого чи од зовнішніх чинників.

Навпаки песимізм та зневіра самі собою, незалежно від того, чи розум їх виправдує чи ні, завжди в'яжуть волю, нищать енергію, знеохочують до боротьби та праці і тому могли б мати скоріше знесилючий, не корисний вплив. Та в людстві закладено природою таке могутнє бажання життя, такий непереможний оптимізм, і закладено з кінечности, бо без того рід людський давно б ізгинув, що жаден найгеніяльніший письменник, а навіть і ціла література, не в силі прищепити нормальній людині песимізму і зневіри, хіба на коротку хвилю або людям, що і без того схильні до песимізму. Не може мати такого впливу на читача і песимізм Стефаніка. Його некорисні наслідки відбилися насамперед на самому авторові, знеохотивши його на довший час до писання та позбавивши тим наше письменство кількох видатніх творів, які міг би він за той час написати.

Треба ще спинитися трохи на особливій формі творів Стефаніка. Сливе у всіх його творях займають дуже велике місце монологи головних дієвих осіб. Треба признати ті монологи надзвичайно майстерними та сильними і вони дійсно справляють велике вражіння та яскраво окреслюють душу та настрої тих дієвих осіб, що їх промовляють. Але часом, коли ті монологи займають в складі оповідання за багато місця і провадяться в особливо знятому тоні, це здається де-якою екзажера-

цією та за гострим підкресленням, от як в «Кам'яному Хресті» промови діда Івана. Маються серед оповідань Стефаніка кілька й таких, де дієві люде промовляють самі до себе і то довший час протягом цілого чи майже цілого оповідання. Коли це не заперечує життєвій правді в оповіданню «Святий вечір», де бубонить сама до себе п'яньєнка баба, здається більш менш можливим в оповіданню «Діти», де старезний дід, якому нема з ким говорити, скаржиться на дітей сам до себе, то в оповіданню «Сон» здається неприродним, коли такі монолози провадить сплячий.

В другому періоді літературної діяльності Стефаніка бачимо у нього нові теми. З війнами європейською та визвольною прийшли в життя й нові події, нові завдання та дали Стефанікові нові теми, тай не тільки нові теми, а до пезної міри й нове відношення. Тепер вперше відчувається, що людське діло, за яке мовиться в його оповіданнях цього часу, та мета, за яку боряться, коли і не дієві люде, так їхні діти, діяльність яких тай вони самі залишається по-за законом, не викликають у автора ніяких сумнівів, як що-до їх здійснення, так до їх безсумнівної вартости. Це мета визволення та об'єднання рідного краю.

Відносно неї у Стефаніка не помічається звичайних йому сумнівів та байдужости. До неї вперше ставиться він з посвяченням, а про борців за неї вперше чуємо од його слова не жалю й не даруючого співчуття, а поваги і захоплення. Тільки цих борців Стефанік так і не показав читачеві на очі, перед ним тільки їхні батьки, звичайні селяне — звичайні Стефанікові персонажі, які під впливом дітей засвоїли почасти їхні думки та почуття, але не змогли їх цілком освідомити і погляди та почуття дітей відбилися у батьків у невиразному та ослабленому вигляді тим паче, що національне посвячення дітей заподіяло батькам багато смутку, страху за дітей тай найтяжче людське лихо — їхню загибель і це особисте таке сильне почуття застелює в значній мірі нові почуття, нав'язні дітьми, з замолоду незнані.

Марія (оповідання «Марія») разом з синами і з сільською молоддю не так, як інші старі, що «не пускали дітей вдень» те робити, «бо робота в полі», по ночах сипала могилу Шевченкові, обороняла Шевченків портрет од наруги москалів, та мабуть найбільше через те, що сини почитали Шевченка та як пам'ятку про них. «Ви мабуть, тоті, що мої сини вас любили — українці», каже вона українським козакам не скоро після того, як вони зайшли до неї у хату, бо не скоро признала їх.

Хотіла вона залишити при собі, не пустити на війну хоч одного меншого сина та як почула, що «перетяла» тими словами «світ надвое, на одній половині лишилася сама, а на другій сини тікають од неї», то й пішла для них на найтяжчу жертву і здоганяла з меншим сином старших, каючися «Хай мені дурній мужицці простять. Я не знала добре, я невинна, що моя голова здуріла, як тота Україна забирає мені діти!...»

Слухаючи пісень українських козаків, згадує, що казали за Україну її сини і «всі невиразні і таємні назви випрядуються з волосся зір» і дужче спалахує в ній патріотичне почуття, знов таки сильніше, ніж свідоме: «Нарід зривається на ноги. На переді її сини і вона з ними йде на тую Україну», бо «вона, тота Україна, плаче і голосить за своїми дітьми, хоче, щоб були всі в купі».

В оповіданню «Сини» дід Максим, синів якого вбито на війні за визволення України, а жінка вмерла з одчаю, тяжко страждає і банітується. Згадує, як пустив синів на війну...

Коли старший казав йому, що йде «воювати за Україну», дід спитав: «За яку Україну?». А він підняв шаблею грудку землі та каже: «Оце Україна, оттут — і справив шаблею у груди — оттут її кров, землю нашу йдемо від ворога відбирати. Як та його блиснула шабля, тай мене засліпила. «Сину, кажу, та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і його на це діло».

Як синів убито, дійшов Максим до такого одчаю, що хоч не має жадних релігійних сумнівів, зважається на Бога ремствувати, свариться на жайворонка, що співає йому над головою. «Лети собі геть до неба, скажи своєму Богові що хай не присилає мені дурну птаху із співом, бо як він такий сильний, хай мені пішле моїх синів» і далі: «Хай тобі оця синя баня так потріскає, як моє серце», а не легко дійти до такого ремства статечному селянинові.

А проте ніколи не зривається в його докорів Україні. Не чути таких докорів і од Марії. Певно патріотизм їхній хоч прищеплений дітьми, хоч несвідомий, а таки дуже глибокий, що не зривається в них слово докору рідному краю, хоч скільки за нього втратили.

Він, як свідчить Стефаник, зростав у селян за час війн європейської та визвольної. І російські, і австрійські війська та уряди доклали рук, щоб збудити національну свідомість у селян.

Заможній чоловік з Буковини — Дем'ян, що тікає з родиною світ за очі од наруги, які діють ті війська та уряди («Вона — земля») розповідає: «Цар православний, а ми православні, така зрада... Це раз, а другий раз москаль іде, сонце залягає... старих ріжуть, молоді жінки гвалтують, малих дітей ведуть на залізницю та розкидають по пустих землях у далекому царстві». І селяне переконалися у тім, що висловлює одна жінка в оповіданню «Марія». «Ой, ніхто, небожата, нас не любить. Скільки переходило війська, всі нас не люблять. А скільки вони попусували народу. Аби де... все чужі і чужі ми...».

Свідомість і національна почуття зростають без сумніву, але у старих вони таки залишаються не активними. Дід Максим, хоч все йому дороге втратив, а це часто притягає людей до відданої громадської роботи, все таки й далі тільки порпається в землі і не пристає до національного діла. Не стає в нього на те свідомости, немає навички. Активність національна мається тільки у молодих, у синів, та їх не описує Стефаник.

Чому? Тяжко з певністю відповісти на те питання. Позитивні типи, а надто типи громадських діячів, найтяжче даються до змалювання. Є письменники великого талану, і це не зменшує його сили, яким таке змалювання цілком не дається. Так Гоголь, як вже хотів і працював, щоб писати образ ідеальної людини, не міг того доконати, сам був незадоволений своєю працею і знищив її. У Стефаника, хоч песимізм та зневіра його трохі і похитнулись, а все ж таки мабуть вони ще остільки сильні, що позбавляють йому можливости списувати позитивні типи громадських діячів.

Д а в н і й.

Голод на Україні *)

Вже вдуже за панування російської комуністичної влади переживав український народ голодову катастрофу. Здавалося, що після фатального 1921-22 року вже не повториться на Україні те саме лихо. На жаль, 1928 рік приніс українському народові новий неврожай. Звичайно, бували неврожаї на Україні й раніше, до большевизму, але тоді українська людинність уміла проти них боротися, бо мала запаси з попередніх років. При тій системі, що панує ось уже кілька років на Україні, зібрати запасів ніхто не може. Як відомо, на весні 1928 р. комуністична влада силою примусила селян продати хліб по державній ціні, отже значно нижче проти нормальних цін. Тимчасом весною 1928 р. через морози загинула майже вся озимина (85%) («Вісти» 25. XI. 1928). Літня спека знищила й ярі посіви. Ясно було, що на Україні не вистачить хліба для своєї людинності. Ці катастрофічні обставини не перешкодили владі продовжувати свою систему насильної скупки хліба у селян за допомогою «надзвичайних мір». Дійсно, до липня 1928 р. на неврожайній Україні держава збрала хлібних запасів на 32,8% більше, ніж у попередньому р. 1927. («Більшовик України» ч. 13. 1928. Харків).

При тих обставинах можна було передбачати новий голод на Україні з осені 1928 р. Про голод почали писати газети за кордоном і в совітській пресі. Хоч було ясно, що голодна катастрофа набрала великих розмірів, але тільки 12-го листопаду 1928 р. рада комісарів України видала повідомлення про це. В повідомленні зазначено, що на Україні є 76 неврожайних районів з 732.000 селянських господарств («Прол. Правда», 13. XI. 1928). Сама рада комісарів визнає в своєму комунікаті, що «стан людинності недорідних районів дуже тяжкий». Те саме офіційне повідомлення зазначає, що місцеві органи влади нічого не роблять для допомоги людинності (там само).

Коли числити на одно господарство 5 душ, то офіційно подана кількість zagrożених голодом досягала б 3.660.000 чоловік. Але в дійсності катастрофа набрала значно більших розмірів, ніж подають офіційні відомості. Про дійсне число голодних можна хіба тільки догадуватись з побічних фактів, які подає комуністична преса. Наприклад, харківський «Комуніст» зазначає, як страх перед голодом охопив людинність Кам'янецької округи, населення якої купує, де може, хліб на зіму (20. X. 1928). Отже, границя голоду пересувається з Степової України значно на північ. Комуніст Медведєв у своїй статті про хлібозаготівлі зазначає, що «весь план заготівель на Україні зменшено проти фактичних заготівель минулого (1927) року більше, як удвічі». («Вісти» 24. XI. 1928). Цей факт теж показує на те, що територія, поражена неврожаєм, значно більша, ніж та, що її подає харківська рада комісарів у своєму офіційному комунікаті. Що положення людинності в неврожайних районах України дуже тяжке, видно з тих загроз влади на адресу місцевих сільських комуністів, які «висувають на перший план міркування про недорід у своєму районі», сіють паніку і мляво беруться до хлібозаготівель («Вісти». Харків, 27. XI. 1928).

Що робить совітська влада для допомоги голодним? Малося на увазі організувати допомогу голодній людинності, як харчами, так і зерном на засів і харчування дітей почати з 1-го жовтня 1928 р. На жаль, так не сталося. В кінці жовтня 1928 р. був на Одещині голова урядової комісії для допомоги голодним (комісар земельних справ України) п. Шліхтер і заявив таке: «Посиленим темпом готуються до організації дитячого харчування. В селах влаштовують пункти, що видаватимуть дітям гарячу страву» («Правда», Москва, 28. X. 1928). Отже п. Шліхтер

*) Як ми вже повідомляли, вийшла з друку брошура на франц. мові «Голод на Україні». Вважаємо необхідним подати її текст і мовою українською для ознайомлення з брошурою українського читача. Ред.

через місяць після призначеного терміну обіцявся, що допомогви організації «даватимуть» дітям гарячу страву. Очевидно бюрократична машина працює дуже поволі: що їй до голодних дітей? Жажливу те, що той самий Шліхтер ще через місяць, наприкінці листопаду 1928 р., у своїй доповіді незможним селянам у Харькові висловився про організацію допомоги так: «Велику увагу звернуто на допомогу дитячому населенню недорідних місцевостей. Харчовою допомогою передбачається охопити 18% усіх дітей недорідних районів або 224.000 чоловік» («Вісти», 27. XI. 1928).

Як бачимо, допомога дітям через два місяці після призначеного терміну тільки передбачається; комісарі ні слова не каже, чи де є харчові пункти, чи дітям дасться яка-небудь допомога. Все перебуває ще «в стадії підготовки».

Погляньмо тепер, чи допомагає українській голодній людині «союзна» московське правительство. Факти свідчать, що московські комісари ще менше, ніж харьківські, журяться тим, що діється на Україні.

В грудні 1928 р. голова Центрального Виконавчого Комітету Рад України Петровський, будучи в Москві, заявив на з'їзді рад таке:

«Що-до допомоги голодуючим, — ми розрахували, що на цю мету треба асигнувати 67 міль. карбованців; проте нам урізали до 42 міль. карб., але й це хочуть тепер урізати й не додати ще 5 міль. карбованців» («Комуніст», Харьків, 7. XII. 1928). Коли взяти на увагу дуже низьку вартість радянського карбованця, то ця допомога московського центру голодній Україні є майже ніщо (37 міль. карбованців). Треба мати на увазі, що на Україні за один пуд борошна на ринку платиться 8-10 карб. Значить, за ті гроші, що їх призначив московський центр, можна купити біля 7-ми мільйонів пудів хліба, — виходить менше, як 1 пуд на одну душу на цілий рік! Тут зазначимо, що коли б харьківські комісари навіть широко хотіли боротися з голодом на Україні, то їм на перешкоді стоїть абсолютний централізм Москви, яка всі засоби скупчує в своїх руках. «Всеукраїнський староста» Петровський дав характеристику цього централізму в своїй пресі:

«Україна має 30 мільйонів людини. Своїми багатствами вона дорівнює Франції, а бюджет її подібний до бюджету Московської губерніяльної Ради — навіть 500 мільйонів не доходить». («Комуніст» 7. XII. 1928).

Московська влада до певної міри старається забезпечити на Україні хлібом адміністративні центри, військо та апарат гноблення. А що-до українського села, то його полишено на призволяще. Факти, які подає комуністична преса, свідчать, що дійсно українське село вигибає.

Московська «Экономическая Жизнь» з 1-го січня 1929 р. зазначає, що на Україні «неврожай спричинився до ненормального посилення продажу скоту»... Через те настала знижка цін на скот і на м'ясо. В жовтні та в листопаді 1928 р. на Україні заготовлено м'яса проти тих самих місяців 1927 р. на 90,4% та на 53,5% більше (там само). Селяне продають скот, щоб купити собі хліба. Але до цих голодних селян, які хочуть купити хліба в містах по твердій ціні, комуністична влада ставиться як до «спекулянтів», бо їхній попит на хліб «особливо нервує заготівлі». («Эк. Ж.» 1. I. 1929). Проти цих голодних «спекулянтів» ужито заходів, які «попереджають відтягання хліба селом із городів»... («Эк. Ж.» 8. I. 1929). Ці заходи мають характер поліційний: раніше селян при виїзді з міста і на базарах трусилі, відбирали хліб і муку, а пізніше взялися до «нормування продажу» — отже завели карткову систему. Купувати хліб у місті тепер має право тільки «організований споживач», а селяне, як «неорганізовані», не можуть у місті хліба купити. («Эк. Ж.» 8. II. 1929). Влада заводить карткову систему по містах України, хоч одночасово радянські газети пишуть, що в 1929 р. «буде більше рости попит на хліб з боку внутрішнього ринку й особливо села». («Эк. Ж.» 9. I. 1929).

Як бачимо, цілком послідовно виконується план, що його ще в вересні 1928 р. виложив керуючий московський журнал «Экономическое Обозрение»: «Що-до споживаючих районів держави (сюди відноситься також Україна. П. Ф.), то влада бере на себе монопольне постачання». А що-до

районів продукуючих, то журнал зазначає, що там «всїм централізованих ресурсів будуть постачатися лише великі городські центри, великі промислові райони та деякі інші особливо важні категорії споживачів» («Э. Ж.» ч. 9 1928 р. с. 41).

Отже українське селянство й менші міста не сміють надіятися на допомогу з боку «централізованих ресурсів». Україна належить (чи належала) до країн, що продукують хліб. Бо ж дійсно, як зазначає вже згадуваний п. Петровський у своїй відозві до українських селян, «за давніх часів сама Україна вивозила за кордон 340 мільйонів пудів зерно-хліба, а тепер ми нічого не вивозимо, та ще й самі не досить маємо хліба». («Комуніст», Харьків, 19 жовтня 1928 р.).

Скільки потребує Україна зерна на харчування голодних та на засів? Офіційні числа радянської статистики говорять не в одно. Приміром, московська «Правда» в осени 1928 р. рахувала, що потреба в збіжжі на Україні не переступас 92,5 тисяч тон (19-го жовтня 1928 р.). Але видно по всьому, що навіть цієї кількості зерна Україна не мала на посів, бо в осени 1928 р. засіяно на Україні на 8% менше, ніж у попередньому 1927 році. («Эконом. Жизнь». Москва. 9 січня 1929 р.). Отже, наслідком ограбування України українське селянство майже на 1/10 частину зменшило посівну площу. Голодне селянство ріже свою худобу (коні, корови, вівці) і солить м'ясо, або продас свою худобу, щоб купити хліба. Звичайно, хліб селянам приходиться купувати не по твердій ціні, бо, як постановив комісар торгівлі на Україні, «неорганізована людність має купувати хліб на вільному ринку». («Эк. Жизнь», 19. II. 1929).

На Україні вже з осени 1928 р. почав ширитися черевний тиф, що завжди товаришує з голодом. («Комуніст», 10-го жовтня 1928).

Україна перебуває в стані економічної блокади з боку російської влади. Вся діяльність московського центру супроти побитої горем, нуждою й голодом України недвозначно показує, що російське комуністичне правительтво прискорює далшу господарську руїну українського народу. Як був голод 1921-22 р., що зачепив був і територію Росії, то комуністична партія зверталася до цілого світа з благанням: «поможіть!». На цей заклик багато допоміжних організацій Європи й Америки послали тоді своїх людей з продуктами і помагали голодним.

Але чого тепер комуністична влада мовчить? Чи, може, допомога московського центру вистачає? Ні, бо ми бачимо, що вона «урізує» навіть найскромніші домагання своїх харківських агентів. Чому ця влада не звернеться до міжнародних допоміжних чинників, які, пам'ятаючи, що український селянин перед світовою війною постачав на цілу Західну Європу свою пшеницю, напевне не відмовили б допомогти нашому народові в найтяжчу годину його життя.

Бо ж дійсно, загроза повної руїни й смерти повисла над Україною: виснажене голодом селянство не має чим засівати і не має чим орати. Сама комуністична преса повідомляє, що на Україні потрібно для засіву 148 тисяч тон зерна, але на місці є всього 20 тисяч тон. («Правда», 9. II. 1929). Немає хліба для людей, немає паші для худоби. Про теперішній стан селянського господарства Степової України комуністична преса пише ось що: «Стан скоту, який ще вцілів в цих районах, такий, що без спеціальної годівлі на провесні коні й воли не можуть жити. Передбачається за планом дати неврожайним районам 125.000 тон концентрованої паші. Але до 1-го лютого 1929 р. дали тільки 14% цієї кількості». («Правда» 9. II. 1929). Ця сама газета зазначає, що «план весіннього засіву не буде виконаний цілком через недохват робочої худоби» (там само).

В цій страшній ситуації, коли на довгі роки підриваються основи економічного життя українського народу, комуністична влада старасться, щоб звістки про голод не доходили за кордон. Тому в комуністичній пресі доводиться майже мікроскопом вишукувати відомості про голод на Україні: монопольна совітська преса має завдання — не звертати уваги на голод, навіть наврочай називає лагідно «недородом». А все це робиться для того, щоб легше було грабувати Україну, щоб світ не знав і не чув, яка трагедія поневоленого народу відбувається на українській землі. Про голод на Україні большевицька влада старасться якомога менше писати. Але з тим більшим завзяттям у радянських газетах пишеться про... голод у Бесарабії. Ця влада свідомо поповнює злочин супроти української людности, руйнуючи найбагатшу колись частину України. Російський імперіялізм і шовінізм, що панує в компартії та про який недавно так виразно висловився Троцький у своїй книзі*), справляє свою перемогу на трупах тисяч і тисяч українських дітей, дорослих та немічних дідів. Большевицькі фанатики радіють нещастям України, бо, бачите, в «куркульській Україні» аж тепер, нарешті, наслідком голоду, почався між селянством рух до «колективного господарювання».

Це новочасне повторення «воєнних поселень» Аракетєва дуже захоплює комуністичних діячів, які думають, що саме тепер настав час здійснення їхньої утопічної програми. І тому читаємо в комуністичній пресі реляції про те, як на голодній Степовій Україні організовалося в грудні 1928 р. 24 нових колективних господарств та ще мають закластися 135 колективних господарств із 2000 родин, з площею 27.700 гектарів. («Правда», 10. I. 1929).

Цей «успіх комунізму» на ґрунті голоду є відповіддю окупаційної влади «упертому хахлові», який не хотів миритися з чужоземним поневоленням. На весні 1928 р. українське село, як єдина стіна, стояло проти грабіжницької політики московських агентів. Ця єдність утворилася, за словами харківського комуністичного журналу, «на ґрунті затримання хліба на селі». («Більшовик України», ч. 13, 1928 р. с. 4). Звичайно, тепер, не маючи навіть шматка хліба, голодне українське селянство йде навіть до «комунії», аби якось урятуватись.

Український народ, скований кайданами тяжкої неволі, не бачить порятунку нівідкіль у найкритичніший момент свого життя.

На Україні, поневоленій Москвою, не чути вільного голосу українського народу, ні протесту, ні стогону не чути: «все мовчить, бо благоденствує»...

В цих обставинах українці, яких доля закинула далеко за межі рідного краю, повинні всіх сил доложити на те, щоб допомогти своїм братам на голодній Україні.

Українці-емігранти повинні взятися до якнайширшої інформації світа про те, що діється на совітській Україні під владою окупантів з півночі.

П. Ф.

*) Leo Trotzki. Die wirkliche Lage in Russland. Dresden. 1928.

Маленький фельетон.

«В Празі з печаткою «Директорії
УНР» розіслана анкета військовим»
З газет.

I

«Українці — анархисти».
Це ж є вигадка, брехня,
Та ж ми маємо що-дня
Стільки влад, що ніде сісти!

І уряди й парламенти, —
Не страшний для нас фашизм,
І немає жадних криз,
Хоч кричать про них студенти...

Директорія — в Варшаві.
«Директорія» — in Prag
Буде ще колись в Лубнях,
В Кобиляках і Полтаві.

В Мотовиловці, в Петрівці,
Від Кавказу ген, аж ген,
В кожній хаті суверен,
А парламент — в дітях, в жінці.

II.

Живе маленька в мене мишка.
Сьогодні вилізла вона
Така знесилена, сумна:
І нежить лютий і задишка...
Невже це їй надходить кришка?

О, мій читальнику, єдиний,
На кого ж ти мене лишиш?
Сама ти плачеш і дрижиш,
Бо вмре пііта України,
Коли його читальник згине.

III.

В Ставропігії й Нардому
(Чайної руського народу)
Повно сміху, крику, грому,
Бо мазепинцям на шкоду
Повернувсь музей додому.

Наші русські чоловіки
Поміняли значить вехи:
Не враги вже їм поляки
І Польщі они на веки
Уже верні, як собаки.

В. Валентин.

Завдання нашої військової еміграції.

Створення власної державности вимагає спільних зусиль цілої нації¹ а разом вимагає великих жертв. Лише зцементовані кров'ю найкращих синів народу підвалини держави стоять міцно і будуть в стані витримати натиск ворожих сил, той натиск, який буває особливо небезпечним в добі відновлення державности, коли консолідації внутрішньої ще не dokonано, а організм державний виснажений геть боротьбою.

В такий критичний час боротьби визвольної, поруч з досконалим апаратом адміністративним, поруч з доцільними зарядженнями політичного та соціального характеру, мусить існувати чинник, без якого неможливою являється взагалі боротьба за визволення, а разом з тим, і відродження держави української. Тим чинником єсть збройна сила народу, єсть його національна армія.

Сьогодні, коли власної державности не посідаємо, коли рештки нашої армії, перебуваючи на еміграції, розпорошилися та перебувають серед чужинців в обставинах передко непомітно тяжких, стає перед цією «військовою еміграцією» питання: чи йти далі шляхом розпорошенности, дбаючи лише про свої власні вигоди, чи скеруватися на шлях організації, пам'ятаючи про інтереси своєї нації та дивлячися трохи і в майбутнє.

Відповідь на це питання для кожного свідомого патріота-українця може бути лише одна — треба зберегти нашу військову організацію, щоб бути готовими взяти активну участь в майбутній боротьбі. Переходячи до обговорення конкретних можливостей, до яких наша еміграція військова мусить бути готова, ми можемо розрізнити три основних напрямки, в яких правдоподібно розвинеться наша визвольна боротьба.

Першою можливістю, яка являється найбільш правдоподібною і найбільш для нас корисною — це єсть збройний конфлікт поміж державами в Європі, в якому змушена буде взяти уділ і СРСР. В такому випадку на порядку дня стане питання про утворення українських частин, які б уже на території Великої України мали б розгорнутися в армію.

Ми назвали таку можливість найбільш корисною. Але користь може бути для нас лише в разі існування організованої військової еміграції.

Можна прийняти за певне, що на початку такого конфлікту, а зокрема в той час, коли бойові події провадитимуться не на території Великої України, відділі наші будуть в залежності від чинників чужих, в залежності не лише економічній, але і адміністративній.

Сама справа формування відділів буде залежати від того, чи головна команда армії гої держави, де буде наша база операційна та матеріальна, буде мати до чинення з окремими вояками, чи з певною організацією, здатною до праці по формуванню та по керуванню відділами, що знайдуться в полі. Таким чином ми уникнемо спізнення, а крім того будемо мати принаймні командний склад не припадковий, але певний в національній відношенню і міцний спільнотою своїх стремлень та ідеалів. Своєю чергою це має полегшити нам емансипацію від чинників чужих і організування армії та запілля. Чим більші кадри будемо ми мати і чим докладніше буде опрацьована організація майбутньої армії, тим міцнішою ногою станемо ми на своїй території і тим шоріше та з меншими втратами досягнемо успіху, який тільки тоді зможе заімпонувати населенню нашому, вразити ворога, і зробити вплив і на опінію європейських держав.

Друга можливість — це переворот в центрі ССРСР, себ-то знесення комуністичного уряду в Москві. Наслідком такого перевороту, яко реакція проти довголітнього терору та надзвичайної регламентації життя окремих осіб, буде правдоподібно стан анархії, більш чи менш довгий. Можливо, що в тій же Москві утвориться новий уряд, але жадний уряд не буде мати тої сили і того як не як досконалого адміністративного, поліційного апарату, який мали комуністи, і тому влада того уряду не буде сягати периферії, де місцева комуністична влада, будучи позбавленою центру, не утримається.

Завданням нашої організованої військової еміграції буде в той час перенести свій центр на Україну, створити як найскорше сильну армію, під основою якої буде організуватися влада цивільна. Це завдання буде надзвичайно тяжке, бо одночасно з працею організаційною треба буде провадити вперту боротьбу з анархією та з елементами, ворожими нашій державності. Що боротьба з анархією не буде легкою, доводять приклади з року 1919, а не слід забувати, що на Европі більше вражіння роблять кроки невдачі, ніж найбільш ліберальні та гуманітарні зарядження.

Але буде ще один ворог, з яким прийдеться нам зустрінутися, а результат цієї зустрічі відіб'ється на будучій мапі східньої Європи. Цей ворог — росіяне. З ним треба серйозно рахуватися і до боротьби такої ґрунтовно підготуватися. Безперечно і тепер на території ССРСР існують різні російські антикомуністичні організації, які при нагоді спробують захопити владу на місцях в свої руки. Але головною вадою їх буде відсутність керування з центру; терор та система доносів виключають можливість створення єдиної та міцної організації. Далекі більш небезпечним противником буде для нас російська військова еміграція, яка посідає свій центр і кадри майбутньої армії.

Боротьба з нами під гаслом «єдиної й неділимої Росії» буде провадитися всіма можливими способами і, можливо, що при неофіційній допомозі де-яких впливових чинників. Цю боротьбу повинні ми за всяку ціну виграти, не допускаючи відділів російських на Україну та ліквідуючи осередки руху реакційно-реставраційного на місцях. Пам'ятаймо, що виграємо ми на часі, але цей час мусимо використати як найбільш, не витрачаючи на марне жадного дня, а таке використання можливе лише тоді, коли наша військова еміграція буде уявляти з себе однолітну організацію, міцну духом та карністю.

Масою ще можливість третию — повстання на Україні. Повстання, яко акція самодіяльна, не зв'язана ні з конфліктом європейським, ані з переворотом в центрі ССРСР, має дуже мало шансів на успіх. Листопадове повстання в Польщі було на протязі одного року ліквідоване, не дивлячися на те, що Польща мала при початку повстання власну армію та адміністрацію. Січневе повстання уже не мало такого імпонуючого характеру, бо організуватися прийшлося вже в часі боротьби. Рік 1905-ий не дав нічого, крім актів терору індивідуального, бо весь апарат адміністративний та

воєнний опанований був росіянами. Інша річ, що повстання являється, часом, як стихійний відрух, і кров пролита скріплює традиції визвольної боротьби; але на успіх можна рахувати лише тоді, коли повстання буде підсилюватися іншими подіями, а не вибухне самочинно і нескоординовано.

В кождім разі наша військова еміграція мусить бути готовою і на таку можливість. Завданням її буде опанувати цей стихійний вираз гніву народнього, зробити його плановим та запобігти поширенню анархії, а разом з тим надати повстанчому рухові характер яскраво національний. Не слід забувати, що в разі збройного конфлікту, повстання, викликані в зацілю ворога, може віддати неочікувану послугу армії регулярній, але цей успіх стабілізувати, видобути з нього максимум користі сталої — це буде справою уміння опанувати рух, в істоті своїй безладний.

Не можна поминати мовчанкою того, що подібні повстанчі рухи будуть намагатися використати в своїх цілях елементи ворожі нашої державності. Як-що повстання буде мати характер лише соціальний та не буде скоординоване, ці елементи або постараяться повести його в напрямку для них кориснім, або цілком його скомпрометувати. Уникнути цього можна лише дякуючи частині командного складу, який буде мати організована військова еміграція, з завданням формування регулярних частин та встановлення національної влади на місцях; зайвим буде зупинитися на тім, що делеговані старшини мусять бути елементом певним та з великом тактом і організаційними здібностями.

Виконання такого завдання вимагає існування гнучкої та рухливої військової організації і навіть певного плану оперативного, хоч би в рисах загальних.

От такими будуть завдання нашої військової еміграції на випадок поновлення визвольної боротьби. Але і до того часу знайдеться цілий ряд завдань, виконання яких вимагає від неї справа визволення отчизни.

Обмежимося зазначенням лише найбільш важливих. Такими будуть: справа підготовки командного складу, поширення воєнних знань серед старшин, створення нових рядів молодшої старшини, складення статутів та переклад новішої чужоземної військової літератури на мову українську.

Цілком зрозуміло, що розпочинати боротьбу з противником сильним і небезпечним, не будучи озброєним знанням воєнного діла та не задовольняючи вимогам, які зараз є в сучасних арміях, до командного складу, було б замахом з негідними засобами. Наука воєнна зробила великий крок вперед, і багаж світової війни являється тепер далеко невистарчаючим, навіть, і для молодшого начальника, не кажучи уже про кандидатів на начальників старших.

Занедбаня цього питання може відбитися надзвичайно усмо на всьому ході подій та може коштувати великих жертв і крові. Безперечно, виконання такого програму вимагає надзвичайних зусиль та великої степені національної свідомости вояків-українців. Життя злиденне, життя без завтрашнього дня ділає часом і на людину сильного характеру, а що ж казати про більшість. Але треба розсіяти інертність, розбудити розуміння важливости завдань, які покладені на нашу військовою еміграцію в цілому, розбудити енергію та змусити кожного вояка-українця почувати себе частково одною організацією, де б і в яких би обставинах він не опинився.

Організуватися як найскорше і як найміцніше — це єсть гасло нашої військової еміграції.

Ми не знаємо, коли і як розгорнуться світові події, але мусимо бути до них готовими, щоб не уподобитися тим євангельським дівам, яким забракло масла в світильниках на час зустрічі нареченого.

Організуватися в часі самої боротьби далеко трудніше, — відомо, що найбільшою небезпечкою для організації являється імпровізація.

Певне, що прийдеться прикласти не мало праці, часом принести в жертву приватні свої інтереси, щоб свідомо підпорядкуватися одній думці та одній меті, але пам'ятаймо, що це єсть наш обов'язок, а обов'язок той наклала на нас і чекає від нас виконання його — наша батьківщина.

Юрій Науменко.

Слідами Максима Горького.

Універсальний співробітник московських «Известий» (3 лютого б. р. Риклін, що постає цьому всеозному органі «аблічітельние статті», в яких громить гидру контр-революції у всіх найдальших закутках єдиного неділимого ССРСР, гірко скаржитья у статті «Вибрики тітки Хиврі» на «шовінізм» харьківського «Плуга» та «Червоного Перця». Цей останній ніби то цілком безпідставно вилаяв московського письменника Фьодора Гладкова за якісь перекручені тим же «Перцем» його промови в дніпропетровській комуні «Авангард», в якій ніби то він висловився про цілковиту непотрібність української культури, літератури й мови. Риклін клядеться й божитися всіма совітськими святими й угодинниками, що нічого подібного Гладков не говорив, що це вигадка «Червоного Перця», який не лише це вигадас, але продовжує наклепи на адресу Горького. Мало того «Плуг», до якого звернувся Гладков з відповідними спростованнями, ці спростовання друкувати відмовився. Риклін у розпущі й кличе собі на допомогу гоголівську тітку Хиврю з «Сорочинського Ярмарку», демонструє стареньку перед московськими читачами: подивіться, мовляв, яка вона язиката та брехлива, і досі ще на Україні через «Червоної Перця» та «Плуги» ширить брехливі наклепи на бідного ні в чім неповинного Гладкова.

Риклін тут же наводить заяву Гладкова, яку так рішуче відмовилися друкувати на Україні, мабуть через те, що в ній нема ані одного слова правди. Гладков заявляє: «мне приписывается не больше не меньше, как шовинистическое украинофобство и русификаторские тенденции. Утверждается что в коммуне «Авангард», я будто бы злостно агитировал против украинской литературы и будто бы совсем отрицал наличие украинской культуры. Сообщается, что будто я даже собирал учителей и беседовал на эту тему, что я «смеялся», что я не советовал выписывать в библиотеку украинских книг».

Треба вважати, що Гладков дійсно належить до тих вже зовсім «укінчених» пролетарських письменників, які згідно з заповідями Іллі'їча, давним давно начхали на такі буржуазні забобони, як правдивість та чесність. А тому можна цілком спокійно на місце кожного його «ні», поставити рішуче «так».

Цікаво, що саме під акомпанімент горьківсько-гладковського голосяння про «удівітельно грубое (і непролетарське) наречіє» та інші вибрики сановних літератів відбувався в середині лютого так добре вже знаний «тиждень української культури» в Москві та Ленінграді. Маючи очевидно це на увазі Риклін кінчас свої скарги на тітку Хиврю та «Червоном Перцем» так: «У нас і без цього існує непростима роз'єднаність між письменниками РСФСР та інших совітських республік».

Прочитавши Рикліна можна справді прийти до переконаання, що Гладков дійсно нічого такого не говорив і що все це зайві вигадки. Тимчасом в комуністичній харьківській та київській пресі були дослівно наведені слова Гладкова, сказані на адресу української мови в комуні «Авангард»: «зачем вновь обращаться к украинскому языку, воскрешать допетровскую старину, уже покрытую прахом забвения. Все это только тормозит советское строительство».

Коротко і ясно. До речі за місяць чи два перед виступом Гладкова, з аналогічними заявами, треба гадати, виступив і другий «великий писатель земли русской» Максим Горький. Текст його висловів залишився не оголошений, але мабуть, говорив те саме, що й Гладков, лише мабуть у ще більш смачних барвах.

Один московський немолодий вже драматичний письменник Арбатов, що тепер komponує драми з робітничого життя, у своїй останній п'єсі, навівши кілька рядків з Шевченківського «Реветя стогне», вкладає в уста

однієї своєї дієвої особи, старого робітника, таку ремарку: «Вот у халлов язык моржовий!».

До цієї збірки можна було б долучити ще один літературний твір, цим разом віршований і хоч і не багатий міцними виразами, але теж не безвартісний, як влучно зауважає Таран у харківському «Комуністі» (16. XI. м. р.), лєнінградський «роз'їздний поет» Всеволод Рощественскій, що їздить по цілій ССРСР та оспівує, «що мої очі бачили»: сьогодні — Батум, завтра — Тифліс, позавтра — гуртом цілу Україну. У листопадовій книзі «Красной Нови» була вміщена довга пародія Рощественского на «Ти знаєш край, где вьсо обильем дишет» — Ал. Толстого, присвячену також описові України. Ф. Таран досить слушно зауважує Рощественскому, що в 1928 р. досить смішно, щоби не сказати більше, уявляти, що на Україні «вьсо обильем дишет», коли в дійсності, яке там «обильє», коли в країні мільйони голодних. Що-ж до самих віршів Рощественского, то наводити їх не варто, крім одного-єдиного виразу: старанно і докладно перерахувавши всі природні багатства України (залізо, вугілля, хліб, цукор) Рощественскій окупаційно-філософично зауважує, що все це існує за дла того, «чтоб ти мог пить в простом стакане чай всю густоту украинского мая». Після цього дійсно має рацію, Ф. Таран, («Ком.» з 14. XI. м. р.), ставлячи поруч з Рощественскім комсомольсько-червоноармейську частушку, яку залюбки співала червона армія підчас осінніх торішніх всесоюзних військових маневрів під Києвом:

Всех фашистов ми побьом,
На Украину жить пайдьом,
На Украинє добре жить,
Єсть что шамать і что пить.

Отже, іншими словами, але те саме, що каже й Всеволод Рощественскій.

А от же квітка цієї самої горьківсько-русифікаційної китиці: у тому ж самому числі (18. II б. р.) «Красной Газети» (Лєнінград), в якому читачів сповіщають про приїзд українських письменників до Лєнінграду, уміщено уривок з дорожніх вражінь відомого письменника російського Еренбурґа «Пряшевская Русь», які могли б зробити честь не лише Максиму Горькому чи там Гладкову, але й російським патріотам до-совітської доби, як гр. Вл. Бобринському чи В. В. Шульгинові, не кажучи вже про «зарубежних» москвофілів з табору Дудикевича та Вергуна.

Еренбурґ пише: «О существованіи подкарпатской (или Угорской) Руси в Росіи хоть смутно да знают, но вот уж наверно нікто не подозревает, что существует какая то Пряшевская Русь (частина Закарпатської України, прилучена тепер до Словаччини. Прим. Аргус), которая упорно отстаивает свои права на русский язык». «Ми рускіє», казали Еренбурґові члени москвофільського т-ва ім. Духновича, і це він з пихою подає читачам «Кр. Газ.» до відома.

При цій нагоді він навіть з патосом майже із слізьми «істинно-рускаво уміленія» нагадує: «В полях возле Зборова тисячі і тисячі крестов. Это рускіє, рускіє не із Пряшевской Руси, нет, із Калужской ілі Пермской губерні!».

Чомусь віддавна так ведеться, що саме в хвилину найбільшого патріотизму, «восторґа і уміленія», Бобринські — давніш, а наступники Бобринських — пізніше — Еренбурґи — тепер, неминуче згадують «калуцьких» та «пермських».

Еренбурґ закінчує вже зовсім ліричними нотами: «Дело ведь не только в імперіалізмє Санкт-Петербурга ілі Вєни. «Москва», «Россія», «СССР» — еті слова здесь определяют і акафісти, і избрательніє бюлетені, і жаркій шопот молодих парней в летніє грозніє вечера».

Можна було б подумати, що читаєш зовсім не «Красную Газету», а «Новое Время», «Кієвлянін» чи «Санкт-Петербургскіє Ведомості», що взагалі всі події останніх п'ятнадцяти років — це сон і омана, що нічого не

було, ні війни, ні революції, ні нарешті, коли вже обмежуватися виключно совітськими урядовими подіями, ані утворення УССР і навіть «національної політики» компартії. Що в Петербурзі та Києві ще існують «Славянські общества» (зародки теперішніх закордонних експозитур Комінтерна), Пурішкевич та Савенко проголошують в Думі свої патріотичні промови, а Бобринський провадить за Карпатами москвофільську пропаганду. Але, прочитайте лише кілька, поруч з твором Еренбурґа надрукованих у цьому ж числі «Кр. Газ.» рядків про те, що «група українських писателів, приєхавших в Ленінград, усілилася відним українським поетом тов. Пилипенком» і ви згадаєте, що, хоч Пилипенко зовсім не поет, а тим паче «відний», але що ви маєте щастя жити в ту добу, коли совітське начальство возить по «первопрестольной» та по «северной Пальміре» українських письменників, неначе вчених малп. А по-за цією досить дрібною подією все йде по старих зразках: за Карпатами замість титулованого російського графа їздить титулований чемпіон російської совітської макулатури, а Горький з Гладковим на Україні проповідують зовсім не нові речі, а точнісіньке те саме, що можна було почути від першого ліпшого царського адміністратора, від самого Валуєва починаючи.

Взагалі у світі наведених фактів утворюється таке враження, що вся бучна історія з «тижнем української культури» у совєтських була просто спробою якось солодкими привітальними промовами та кількома совбєнкетами замазати обурення від тих образ, на які так розщедрилися великі письменники «землі русской» Горький та Гладков, і які певно все ж викликали на Україні певний рух протесту, бо як не велике національне приниження на нашій батьківщині, але ясно, що Горький і Гладков такі вже «разудалиє ребята», що навіть «самоотверження малороси» з совлітератів на Україні, які за дев'ять років совлади цілком привичаїлися до того, що совначальство мастить їх обличчя муштардою (от як Хвильового, напр.), відчули образу, і що майже наймовірно — о б р а з и д и с я. Тоді, після муштарди Москва видала їм традиційний «шмат гнилої ковбаси» з відповідною дозою «риковки» та з обіцяною масних гонорарів за перекази їхніх творів на «єдиний всесоюзний язик». Це все — класичний зразковий приклад того, як Сталін уміло користується давніми методами галицько-австрійського управління «цукром і батоґом», і як після батоґів у совітської імперії іноді де-кому дають трошки цукру, хоч за ним і доводиться трохи далеко їздити, бо «всю густоту українського мая в простом стакане чая» можна належно оцінити тепер не на Україні, де там, обстановка тепер вже тут для таких річей мало підходяща, — а от спробуйте краще чаю з українським цукром у Москві й Ленінграді — і ви прийдете до тих висновків, до яких прийшов у своїй поемі Різдєственській.

А р г у с .

Похорон Є. Х. Чикаленка.

24 і 25 в Празі відбувся урочисто похорон Є. Х. Чикаленка. Покійний заповів, щоб не було ні промов, ні квітів. Скромно було відслужено українським священником пахати́гу по великому українському громадянщові в каплиці при лікарні і звідти тіло було перевезено до крематорія, де мали, теж згідно заповіту, спалити останки Є. Х. Чикаленка.

25 вранці вся українська колонія, особливо все старше громадянство, зібралася в залі крематорія. Сумно грав орган. Після короткої літії та символічного «передання землі» Б. Іваніцький, ректор Укр. Госп. Академії в Подєбрадах, професором якої був Є. Х. Чикаленко, сказав коротке чуте слово. Він нагадав про волю покійного не говорити промов. «Ми мовчки будемо прощатися з Тобою і скажемо про тебе те, що маємо в душі, в свій час і в своєму місці. Ти був великим працівником, великим скромни-

ком в житті. Таким ти жив, так захотів ти і померти. З глибоким сумом прощаємося ми з тобою».

Хор зачав співати «Вічну пам'ять», а труна тихо, поволі щезла від зору рідних і близьких за великою темно-червоною завісою...

Неохоче розходилися люде, Крім сила, Левка Є. Чикаленка і двох зятів його, д-ра С. Келлера та О. Ф. Скорописа-Йолтуховського, зібралось чимало близьких Є. Х. людей, з якими він працював у своєму житті. Були В. К. Прокопович, О. Г. Лотоцький, В. В. Садовський, В. Королів-Старий і багато інших. Були всі три ректори: Б. Іваницький, ректор Академії в Подбрадах, Д. Антонович, ректор Університету в Празі, В. Сімович, ректор Педагогічного Інституту, два члени Київської Академії Наук, професори Горбачевський та С. Смаль-Стоцький. Тут же були всі учасники емігрантської конференції, які перервали її, щоб ін согреге віддати останню шану видатному діячеві.

27 червня Історично-Філологічне Т-во присвятило пам'яті Є. Х. Чикаленка засідання, на якому після короткого слова голови т-ва, ректора Антоновича, виголосили промови В. К. Прокопович, В. В. Садовський, О. Я. Шульгин. *)

Над президією висів великий портрет леб'язника роботи маляра Маго.

3 преси.

Як ми вже повідомляли в минулому числі, большевики найшли нове «ударне» завдання. Це — боротьба з релігією. Виявляється, що успіх хлібозаготівель, «соціалістична перебудова сільського господарства», підвищення техніки і навіть виконання п'ятилітнього плану. — залежить не від чого іншого, а від знищення релігії.

Ось що пише передовик «Прол Пр.» ч. 137 з 18. VI. с. р.

«Ми повинні знищити коріння релігійних забобів. Тільки таким чином нам вдасться забезпечити виконання п'ятилітнього плану, здійснити соціалістичну реконструкцію всього народного господарства. Боротьба проти релігії є боротьба проти капіталу...» (ростріл «Пр. Пр.» Ред.).

Большевики, чуючи, що під ногами вже горить, мусять шукати все нових і нових ворогів. Тепер всі невдачі в хлібозаготівлях, банкрутство у народньому господарстві, нікчемні досягнення економічні та всякі інші — вони скидають на «релігійний дурман». Чи не є це вже психозом?

* * *

Відбулася у Харькові перша всеукраїнська робселькорівська нарада. Виявила вона дуже жалюгідний стан сількорів. Тяжко приходить їм, бідолахам, бо населення України, поводитьсь з сількорамч не дуже то чемно. Частенько таки прибиває то тут, то там. Про це одверто говорив Любченко у своїй промові на відкриття цієї конференції. Він мусів признатися, що

«Селькори несуть більші втрати від одвертих замахів куркульства» («Пр. Пр.» ч. 138 з 19 червня с. р.).

*)Промови ці будуть уміщені у наступному числі «Тризуба».

бо, мовляв,

«класова боротьба на селі загостренніша, ніж у місті».

Але підбадьорює зібраних делегатів-сількорів совітський достойник такими словами:

«Робселькори становлять тепер цілу армію, це один з могутніх помічників нашої партії. Робселькори — це око пролетарської диктатури по всіх закутках — на шахтах, на заводі, в найглухіших селах. Робселькори — це інформатори партії й радянської влади про стан життя й роботу на всьому терені нашої держави. Робселькор — це пропагандист і агітатор за позиції партії, за політику робітничої класи проти ворогів пролетарської диктатури». (ibidem).

Тепер зрозуміло, чому цю «армію» донощиків та «очей» совітської влади винищує досить уперто українське населення. Зрозуміло також, що совітська влада на свій кошт асекурує життя цієї «армії», яка несе чисто шпигунську роботу серед населення на користь окупаційної влади. Зрозуміла також заява одного робселькора на цій конференції, що «кожний сількор знає, що рано чи пізно його буде забито».

Але що pomoже партії ця наймитська і асекурована «армія» проти стихійних настроїв населення України?

* *
*

Розсердився Г. Петровський у «Комуністі» ч. 141 з 22 червня с. р. тому, що не вдаються хлібозаготівлі. Аж цілу статтю бойового характеру присвятив, в якій одмічає, що «контрреволюційна, білогвардійська преса тріумфує, радіє, що глитайська частина села по де-яких місцях чинить опір хлібозаготівлям». Обережненько так: «частина села» та «по де-яких місцях».

Але разом з тим пише Г. Петровський і таке:

«... петлюрівці, есери, меншовики, моьархісти й кадети в своїх газетах за кордоном намагаються тримати найтісніший зв'язок з глитаями і непманами, підтримуючи їхні зазіхання своїми творами контрреволюційного характеру. Але ми в тисячу перший раз скажемо цим панам, що їхні сподіванки марні. Контрреволюціонери всіх гатунків забули ту маленьку обставину, що раніше вони через потворну капіталістичну систему експлоатації примушували робітників, і особливо селян, працювати так, щоб мати якнайбільше зиску для своїх паразитарних цілей»....

Це, мовляв, тоді. А тепер? Чи большевики через свою «потворну» систему не примушують «робітників, і особливо селян» працювати справді так, щоб мати «як найбільше зиску для своїх паразитарних цілей», — цілей визиску українського населення не на користь останнього?..

Можемо тільки сказати, що українське населення пам'ятає цю не «маленьку», а велику «обставину», і дасть з нею раду.

* *
*

Проходить Україною «чистка» компартії. Не обходиться тут без анекдотів. Так серед Харківських партосередків по українізації — відкриваються такі стовідсоткові досягнення:

«Як вже в нас відзначалося, в ряді осередків виявлено неприпустимо низький рівень українізації партійців і недбайливе ставлення до українізації. На зборах осередків Держбанку, Держстраху та Вакату підчас чистки ніхто не виступав по українському». («Комуніст» ч. 140 з 21. VI. с. р.).

Це в столиці «самостійної» України! В одночас із бучним святкуванням 3-хріччя українізації «Комуніста»...

* *
*

На тих же зборах, коли Голова перевіркової комісії, тов. Кустилян запропонував керівникові Вакату тов. Айгору говорити українською мовою, той заявив, що не вміє ще...» (ibidem).

А цей же тов. Айгорг — це дуже «високопоставлена» особа совітського апарату. Він, як пише «Комуніст»

— «старий господарський працівник на Україні, він посідав низку видатних постів — був членом колегії Наркомторгу, головою Держторгу УСРР то-що».

Спасибі «Комуністові» за ці признання. Вони «тисячу і один раз» підтверджують колоніальне положення окупованої совітськими «апаратчиками» України.

* *
*

Не дарма існує російський вираз «развесистая клюква». Кореспондент «Возрождения», посидівши в холодку під такою «кляквою», нашкрябав замітку під назвою «В пошукуванні нових друзів», яку редакція газети, не без очевидної охоти, вмістила в ч. 1486 з 27 червня с.р.

Щоби не загубила ця замітка свого «кляквеного» шарму, подамо її повністю:

«Із достовірних джерел повідомляють, що українські самостійники в кінець розчарувалися в можливості підтримки великих держав.

На останньому засіданню центрального комітету петлюрівців (якого? Ред.) було докладено, що уповноважені комітету ведуть оживлену роботу... в Мадриді та в Харбині.

Член редакції українського «Діла» вживає усіх заходів, щоб «щирим приятелем українського народу» став... іспанський король Альфонс XIII.

Другий агент петлюрівців працює в Харбині, стремлячи довес-

ти манджурським владам, що українці являються єдиною солідною антибільшевицькою організацією і грошева підтримка їх (себ-то «пеглурівців». Ред.) в сучасний мент «цілком відповідає загальній політичній лінії китайського уряду».

Лапки в цій замітці ми лишили так, як вони були. Звідки ці цитати взяті — одному Богові відомо. Звідки ці відомості? Само, очевидно, і «Возрожденіє» не знає. Проте — пшше. Сказано — «клюква» — та ще й «развесістая».

3 широкого світу.

- До Лондону прибув новий американський посол в Англії ген. Даус.
- Большевицька агенція ТАСС спростувала чутки про зайняття совітським військом Монголії і сутички з хинським військом.
- В Болгарії прийнято проєкт загальної політичної амністії.
- Французький червоний хрест відсвяткував 50-тиліття свого існування.
- Прибув до Франції для студій марокський султан Сіді Магомет бен Юсеф.
- Південний острів Нової Зеландії сильно потерпів від землетрусу.
- Славнозвісний італійський винахідник Марконі нагороджений титулом маркіза.
- Американський сенатор Тидінг вніс до сенату законопроєкт про скликання міжнародньої конференції розброєння.
- 27 червня Франц. Агрономичний Інститут в Парижі відсвяткував 100-ліття свого заснування.
- У Парижі закрито московську большевицьку газетку «Рабочая Газета».
- Франц. повітряна виставка 1929 р. має відкритися в грудні місяці.
- Французький уряд взяв на себе ініціативу по склтанню дипломатичної конференції для переведення в життя плану Юнга.
- Французькі бувші комбатанти винесли ряд протестів проти наміру французького уряду ратифікувати договір з Америкою в справі урегулювання військових боргів.
- З Барселони до Генуї на гідроплані перелетіло десять еспанських прелатів, що під час подорожі служили службу Божу.
- Обсаджений мароканськими повстанцями блокгауз Айт-Якуб звільнено французьким військом, що наспіло.
- Німецький рейхстаг 256 голосами проти 124 продовжив чинність закону про захист республіки.
- Президент Мексики офіційно заявив, що досягнено згоду з Палськи ми делегатами відносно полагодження релігійного конфлікту.
- Китайський уряд погодився на вмову ген. Фері-Ю-Сянґа виплатити йому за відмовлення від влади і виїзд за кордон 200.000 дол.
- Бувший король Афганістану Аманула виїхав з Бомбею до Італії на постійне життя.
- 24 червня с. р. Верден святкував в присутності всього уряду Франції своє відбудовання.
- В Безансоні закінчився виправданням процес вчинений франц. урядом проти відомого альзаського автономіста Росса.
- Китайський уряд запроєктував ряд надзвичайно суворих мір проти комуністичної пропаганди.

— Узбекостанський большевицький трибунал приговорив до смерти дев'ятьох туркестанців замішаних у вбивстві письменника Хакімзаде, що керував антирелігійною пропагандою московських большевиків в Узбекистані.

— Московська Вища Економічна Рада вирішила зняти всі церковні дзвони для перетоплення їх на метал.

— Сідней Веб відомий економіст, міністр в кабінеті Макдональда, нагороджений баронським титулом, має називатися лорд Пасфільд. Але його дружина категорично одмовилася називатися леді Пасфільд, і схоронює за собою старе прізвище — пані Веб.

— Єгипетський король Фуад зробив візиту чеському уряду та місто-ві Празі.

— Єспанський король прибув інкогніто до Лондону.

— Відкрилася сесія Ново-Зеландського парламенту.

— Французький уряд одізвав з Мароко ген. Фрейденберга, бувшого начальника штабу експедиційного корпусу в Одесі.

— До Ревелю прибув шведський король.

— Японський імператор підписав ратифікацію пакту Келота.

— 25-26 червня у Празі відбулася конференція представників українських емігрантських організацій Польщі, Франції, Румунії, Чехії, Болгарії, Сербії і Туреччини. Винесено резолюцію про підтримку уряду УНР. Обрано Вищу Еміграційну Раду, місцем перебування її президії має бути Париж. Головою президії обрано проф. О. Шульгина.

Від редакції.

Редакція повідомляє своїх читачів, що наступне число вона присвятить пам'яті Є. Х. Чикаленка, містячи в цьому числі невеликий звіт про його похорон, що відбувся в Празі 24-25 червня с. р.

Про передчасну смерть сотника

Миколи Гончарова,

давнього співробітника «Тризуба», що трагічно загинув 23 червня сього року у Зегжу (Польща), з гірким жалем повідомляє Редакція.

Хроніка.

3 Великої України.

— До виборів нових академиків. — За безсумнівні визнано кандидатури:

— з циклу економічних наук — Кржижановського та Шліхтера;

— з циклу фізико-математичних наук кандидатури професорів — Кравчука та Гольдмана;

— з циклу геології, гідрології та географії — кандидатури професорів — Опокова, Різниченка та Рудницького;

— з циклу сільсько-госп. наук кандидатури — акад. Вавилова, професорів Леонтовича, Соколовського та Сапегіна. Кандидатуру члена всесоюзної Академії, акад. Гедройця визнано «за цілком гідну до рекомендації» на випадок, коли буде виявлено можливість його участі в роботі на Україні. Таку саму постанову прийнято й щодо кандидатів з циклу фізико-математичних наук — акад. Йоффе, Лазарева та проф. Капиці і, з тої причини, що вони не можуть прийти для роботи до Києва — їхні кандидатури знято з голосування;

— з циклу біологічно-медичних наук за безсумнівну визнано кандидатуру проф. Любименка. Для проф. Богомольця ухвалено просити додаткову вакансію;

— з циклу філософії, соціології та права за безсумнівні визнано кандидатури — Скрипника, Семковського, Юринця. Для проф. Палієнка ухвалено просити додаткову вакансію;

— з циклу технічних наук визнані за безсумнівні кандидатури професорів Динника та Федорова.

Всього з 116 кандидатів намічено до обрання 33, відповідно до числа вакансій. Висловлено також побажання просити ще 5 додаткових вакансій. («Пр. Пр.»

ч. 134, 139, 140 з 14, 20 і 21 VI. с. р.).

— Кошторис УАН — складено на 1.240.000 карб. Крім того на нові установи при УАН приділено 159.000 карб. та 633.000 на втрати, зв'язані з науковою роботою академиків, на дослідження району Дніпрельстану та ин. («Пр. Пр.» ч. 137 з 18. VI).

— Конкурс на проєкт будинку державного кіно. — Київський краєвий відділ ВУФКУ оголосив всесоюзний конкурс на проєкт будинку нового державного кіно-театру в Києві на Петрівці. («Пр. Пр.» ч. 134. з 14. VI).

— Всеукраїнська музична бібліотека. — У Всенародній Бібліотеці України при Всеукраїнській Академії Наук утворено новий музичний відділ, завданням якого є стати головним нотосховищем України й одним із знаряддів поширення музичної культури. При цьому музичному відділі бібліотеки засновано також історично-музичний музей.

Бібліотека звертається з проханням жертвувати:

1) нотні рукописи (твори, записи народніх пісень, колядок, псалм, дум, то-що), рукописні музичні трактати, статті, листування музичних діячів та ин.;

2) нотні стародруки, старі музичні підручники, книжки, журнали, газетні вирізки;

3) взагалі всякі ноты та книжки й журнали з музичних питань усіма мовами;

4) старовинні музичні інструменти (хоча б й попсовані) всіх народів та приладдя до них;

5) портрети й автографи музич-

них діячів, фотографії окремих музик і цілих музичних організацій і груп, афіші та програми вистав з музикою й концертів, реліквії музичних діячів та ін.

Всенародня бібліотека України також подякує і за всякі відомості про те, де можна роздобути чи придбати згадані вище матеріали для музичного відділу та музичного при ньому музею.

Адреса бібліотеки: Київ, бульвар Шевченка, 14, Всенародня Бібліотека України. («Пр. Пр.» ч. 135 з 15. VI).

— Інститут Жидівської Культури. — Колегія Наркомосу ухвалила реорганізувати катедру жидівської культури при ВУАН в самостійний науководослідчий Інститут — Інститут Жидівської Культури («Пр. Пр.» ч. 135 з 15. VI).

— Аспіранти на професорів до високих шкіл становлять на Україні 1.469 осіб, з них 137 жінок. У складі аспірантури 49,2% — службовців, 32,8% — селян, 13% — робітників та 5% — інших. Національний склад аспірантів такий: українців — 57,2%, жидів — 23,2%, росіян — 17,1% та 2,5% інших. Серед аспірантів є 16% членів компартії, 1,3% — комсомольців та 82,7% позапартійних. 47% усіх аспірантів одержують стипендії, але розмір цих стипендій недостатній. Контингент нового прийому аспірантів в 1929-30 р. визначено в числі 388 осіб. Колегія Наркомосу запропонувала «Украуці» встановити постійний догляд за аспірантурою й «відсівати чужий елемент» («Ком.» ч. 138 з 19. VI).

— Прийом студентів в слідуючому шкільному році. — В слідуючому шкільному році на робфакі на сов. України буде прийнято 2.970 чол. В минулому році на робфакі було прийнято 1.750 чол. В зв'язку з збільшенням цієї цифри для слідуючого року відкривається 18 нових робфаків. До високих шкіл буде прийнято в слідуючому році 22.000 студентів. До робфаків

приймаються виключно робітники й селяне, які матимуть відрядження відповідних організацій. В цьому році ніби уже вимагатимуть від усіх бажаючих вступити на якусь високу школу на Україні добре знання української мови, навіть від тих осіб, що прийдуть учитися на Україну «з інших республік» («Ком.» ч. 135 з 15. VI).

— В слідуючому шкільному році відводиться по високих школах Московщини 139 місць для студентів, яких вишлють професійні організації сов. України («Ком.» ч. 133 з 13. VI).

— Нова жидівська сільсько-господарська комунa. — Одеська філія Комзему та Тозему закладають коло м. Янівка на хуторі Андріївці нову жидівську комуну на площі в 400 гектарів. Як би просячи вибачення за свою владу, «Комуніст», хоча, очевидно, тим підкреслити, що в жадний спосіб цим не робиться кривди українським селянам, зазначає, що цю жидівську комуну улаштовується «на кол. поміщицькій землі». Але поміщицька земля тепер, ніби, селянська («Ком.» ч. 124 з 14. VI).

— Реорганізація заповідника «Чаплі». — Колегія Наркомосу вирішила реорганізувати державний степовий заповідник «Чаплі» (кол. «Аксанія Нова»). Для наукової частини заповідника тепер приділюється 10.000 гект. Решту — 32.000 гект. буде передано укр. сов. госп. об'єднанню, щоб організувати на цій землі совітське господарство вівчарсько-дзернового типу («Ком.» ч. 135 з 15. VI):

— В'язні утримуються на їх власний рахунок. Рада Нар. комісарів сов. України постановила стягати з арештованих та в'язнів, «що належать до осіб, які живуть з нетрудових прибутків, з окрема, до глитаїв на селі» вартість їхнього утримання за весь час ув'язнення. («Ком.» ч. 138 з 19. VI).

— Облігації. — Наслідком

того, що облігації сов. позички ніхто у себе не хоче тримати й всі стараються ці облігації збути — большевики ухватилися такої міри, щоб перешкодити цьому явищу, яке для них, звісно, є небажаним. В Києві всім банкам наказано приймати безкоштовно на сховання облігації «від ріжних колективів». Примушували ці облігації купувати. Тепер їх примушують ховати по банках. Розрахунок такий: лежить облігація в банку, так її власник не може її продати. («Пр. Пр.» ч. 137 з 18. VI).

— У к р а ї н і з а ц і я. — Вечірня харківська газета «Вечернее Радио» з 15. VI. почала виходити укр. мовою. («Пр. Пр.» ч. 135 з 15. VI).

— 3-х р і ч ч я у к р а ї н і з а ц і ї « К о м у н і с т а » — З нагоди трьохріччя українізації «Комуніста» по багатьох міснях України відбуваються спеціально улаштовані обходини. В Києві улаштовуються виставки укр. преси («Ком.» ч. 135 з 15. VI).

— В Сталіно 16 червня урочисто відсвятковано 3-хріччя українізації «Комуніста». До Сталіна приїхали були представники ріжних організацій з багатьох місць України. Найбільша з делегацій була Київська. Вона складалася з 56 чоловік, в тому числі 13 представників науки, 5 мистців та 5 представників культурних і громадських організацій. Серед представників науки був також неодмінний секретарь УАН — акад. Корчак-Чепурківський («Ком.» ч. 138 з 19. VI).

— Г о л о д. — Масло з київських кооперативних крамниць на червень місяць видано по карточкам по 100 грамів на душу; олії для 1 катег. по пів літра на душу на місяць, для 2-ої і 3-ої катег. — по 0,4 літра на душу. Макарони — по 250 гр. на душу, чай — по 50 гр. на книжку (а не на душу), — треба думати для цілої родини. Мило — по 250 гр. на душу на місяць. («Пр. Пр.» ч. 135, з 15. VI).

— Б о р о т ь б а з а х л і б. — Під таким заголовком «Руть» ч. 2611 з 30. VI подає відомості з України після селккорівського з'їзду в Харьков. Згідно з цими відомостями, селянство України всіма способами старається заховати хліб, аби не віддавати совітам. Винахідливість селян просто вражає. Одні ховують його у вулики, другі замурують у комини, треті закопують у землю. Останній спосіб менше протікується, бо червоноармійські відділи мають спеціальні свердла, за допомогою яких віднаходять закопаний у землю хліб. Часом ховують дзерно у стіжках сіна, або в бур'яні. Буває, що копають яму в хаті у долівці, а потім так закривають і замазують її, що ніякий чекіст не знайде. Але оригінальний спосіб вибрав один селянин з Зміївського району. Він закопав дзерно на полі, а зверху посіяв овес, який і «закоптракував». Справді «хитрий малорос»!

Але були доклади і з трагічною підкладкою. Це питання терору проти селккорів. Один селккор заявив просто: «кожний селккор знає, що рано чи пізно його буде забито». Вбивають тепер дуже часто, вбивають за те, що головним чином селккори доносять про схованки дзерна. Вбивства на селі такого порядку стали побутовим явищем. І тільки незначна частина їх розкривається і попадає до преси. Про нероскриті вбивства заборонено подавати в газети. Розсправляються з селккорами-доносителями селяне просто по звичаю. Один з делегатів оповів, що в його районі селяне заперли двері селккора, підпалюли хату з чотирьох сторін, а самі стали під вікнами. Як тільки появилася голова в вікні те били по ній кілками.

Отакі умови життя за совітів витворилися на селі.

— С е п а р а т и с т и ч н і п а с т р о ї в ч е р в о н і й а р м і ї. — «Руть» ч. 2606 з 25 червня подає, що на комсомольському з'їзді в

Москві виявилось з докладів багато симптомів сепаратистичних настроїв в червоній армії. Делегати з національних республік вказали на сильний зріст цих настроїв. В грузинських частинах сепаратисти утворили таємну національну організацію. В українських полках націоналісти за останній час ведуть жваву агітацію під гаслом «курс на Захід», себ-то проти Москви. Вся ця робота, по словам газети, не зустрічає жадного відпору з боку партійних організацій, а иноді навіть користується їхньою доброзичливістю під претекстом визволення від «чаду російського шовінізму».

3 життя укр. еміграції

— З життя тарнівської колонії. — 9-го червня турботами місцевої Управи Відділу товариства «Український Центральний Комітет» була улаштована академія для вшанування пам'яті небіжчика Головного Отамана армії У. Н. Р. Симона Петлюри.

Великий портрет Головного Отамана, власної роботи одного з членів товариства, надзвичайно гарно оздоблений вінком з ялинки, різнобарвними польовими квітками, стьошками, та кокардами національних кольорів, притягав на себе погляди усіх присутніх.

Двоє з членів товариства прочитали змістовні реферати, присвячені пам'яті небіжчика, та оцінці значіння С. В. Петлюри, як символу нашої боротьби за визволення; третій член товариства — з великим натхненєм продеклямував вірш Марусі Вагнер-Мойсюк (з Буковини), спеціально складений нею з приводу третьої річниці смерті Головного Отамана.

Присутні, з пропозиції Голови Зборів, відспівали, стоячи на колінах «Вічну Пам'ять», а потім — національний гімн «Ще не вмерла Україна».

Скромно, але поважно і з почуттям повної свідомости відбулися в нашому невеликому емі-

грантському осередку ці урочисті збори відділу товариства У. Ц. К.

В Чехії

— В Українськiм Iсторично-Філологічнiм Товариствi в Празi відбулися 25-го червня о 3 г. 30 м. в помешканнi Кароліnum, аудиторія ч. IV доклади: 1) Чижевського, Д. І. — «Філософiчні погляди П. Юркевича». 2) Гомзина, Б. В. — «Пісня Київського Слав'янина» М. Драгоманова і «Поклик до братів Слав'ян» М. Старицького».

3 української музики.

Поки жили піонери української музики — Лисенко, Ніжанківський, Аркас, Лсонтович, Щепенко і т. д. — не було року, щоби до укр. музичної літератури не прибули нові цінні твори. Війна та революція доконали замітного спустошення на тому полі. Батьки укр. модерної музики вимерли. Їх духові нащадки або замовкли (як пр. Людкевич), або творять дуже мало. Бурхливі часи, де вся духова емоція звернена на громадсько-політичні питання, не сприяють, видно, розвою так ніжної та вражливої штуки, як музика. Наша інструментальна музика взагалі ще в пелюшках. Для солової скрипки майже нічого нема. Наші скрипки не мають що грати на концертах.

Тим більше треба привітати твори проф. Придаткевича, що їх видало світове музичне видавництво Едварда Шуберта в Н'ю-Йорку.

Проф. Роман Придаткевич, що живе тепер на еміграції в Н'ю-Йорку, має за собою найкращі традиції музичних академії у Відні та Берліні. Війна та революція перервали його світло заповідаючися кар'єру скрипака-віртуоза, але не припали його мистецької творчості. Маючи за собою кількітніну практику, як професор Інституту Народної Освіти, Академії Музики і Укр. Театрального Інституту в Одесі, а тепер у власній консерваторії в Н'ю-Йорку та

в одній з найбільших в Америці музичних шкіл, а саме Ценгер-ган Філадельфія Мюзікал Академії, проф. Придаткевич взявся тепер до публікування своїх композицій на скрипку. В його теці — оскільки знаємо — є чимало більших оркестральних творів. Але покищо проф. Придаткевич випустив — неначе на пробу — лиш три скрипкові солові речі.

Вони відразу звернули на себе увагу знавців, як твори виробленого артиста, а рівночасно твори практичної вартости для скрипаків. Такі світові авторитети, як славний Ришард Гарцер, професор скрипкової музики Музичної Академії в Берліні, Реджиналд Морріс, професор композиції у Королівським Музичнім Коледжу в Лондоні і т. д. прислали проф. Придаткевичеві листи зі словами горячого признання і заохоти.

Та вартість творів проф. Придаткевича не лиш високо-артистична, але і практична, бо вони легкі для виконання і надаються знаменито для молодих американсько-українських скрипаків та учеників музики (вже їх в усіх місцевостях, слава Богу, поважне число!) на концертні виступи перед своїми та чужими.

Ось що між иншим пише проф. М. Гайворонський в своїй «критиці в «Свободі» про твори Р. Придаткевича:

«Усі три композиції Романа Придаткевича: «Козачок» (з Придніпрянщини) «Янічок» (з Лемківщини) та з «Буйним вітром на розмовонці» (з Гуцульщини) взяті з нашої народньої лірики, але тут вони ідеалізовані мистецьким способом. Це повновартісні композиції, багаті своєю мелодикою та ритмом. Вони повні краси та

брилянтні, а що найважніше це те, що народна мелодія не затратила свого питомого чару і як композиція видержана на височині, як у соловій так і в фортеп'яновій партії. Вимагають вони від соліста немалої техніки і смаку, хоч і тут автор пішов на руку слабшим скрипачам, даючи їм тяжкі місця в улешеному виді. На публичні виступи вони дуже надаються і певно, що не тільки своя, але й чужа аудиторія дасть належне їм признання».

Знов-же у фаховому скрипковому органі «Вайолініст» в Чикагу Валтер Гудел так пише:

«Композиції Р. Придаткевича написані приступно і у добрій формі. Їх старанна обрібка для інструменту буде насолодою для вибагливого знатока. Особливо «З буйним вітром на розмовонці» є багатим в уву начерком, розкішним і на правду вартим вистудювання».

Наведених фахових голосів вистарчає, щоби схарактеризувати вартість композицій Р. Придаткевича. В кінці дочекалися наші скрипаки творів, якими можуть на правду пописатися перед своїми і чужими.

Ноти ті можна замовляти через більші американські або канадські музичні магазини та українські книгарні. При замовленнях треба ясно зазначити, щоби прислали Українські Народні Пісні для скрипки з фортеп'яном Романа Придаткевича, які видало видавництво Едварда Шуберта і Ко. 11 І ст. 22. Стріт в Н'ю-Йорку. Н.Й.; в Німеччині Leipzig Hospital Str. 10.

Аматор.

Зміст.

Париж, неділя, 7 липня 1929 року — ст. 2. — Д а в н і й. Літературні спостереження. Стефаник — ст. 4. — П. Ф. Голод на Україні — ст. 10. — В. В а л е н т и н. Маленький фельєон — с. 14. — Ю р і й Н а у м е н - к о. Завдання нашої військової еміграції — ст. 15. — А р т у с. Слідами Максима Горького — ст. 18. — Похорон Є. Х. Чикаленка — ст. 20. — З преси — ст. 21. — З широкого світу — ст. 24. — Х р о н і к а. З Великої України — ст. 26. — Газетні звістки — ст. 28. — З життя укр. еміграції: В Польщі — ст. 29. — В Чехії — ст. 29. — З укр. музики — ст. 29.

Від редакції.

Редакція просить п. Івана Вонарху відгукнутися і повідомити, куди йому надіслати листи, які на його ім'я надійшли у значній кількості.

УКРАЇНСЬКА КНИГАРНЯ

Теодор Савула у Відні

поповнила свій склад новими книжками з краю, з закордону і з Великої України і продає їх без підвишки по дійсним цінам.

Жадайте безплатно

каталог наших книжок, мап, нот, співанників, картин, портретів і українських товариських відзнак. Особливо поручаємо кольорові портрети Шевченка, Франка, С. Петлюри і велику картину Богуна.

Кожному даром премію

хто закупить у нас за найменшу суму книжок, даємо даром премію, як книжки, мапи, листівки і портрети славних українців.

Адресуйте: Ukrainische Buchhandlung. Theodor Sawula. Riemerg. 2. Wien I. Autriche.

ТРИЗУБ

жизневик політики, культури, громадського життя та мистецтва, заснований Вяч. Прокоповичем, виходить в 1929 році по старому що-неділі в Парижі при участі тих самих співробітників.

Нові умови переплати а 1929 рік.

У Франції на рік — 80 фр., на півроку — 40 фр., на три місяці — 20 фр., на один місяць — 8 фр., окреме число — 2 фр.

	1 рік.	½ року	3 місяці	1 місяць	окреме число
ЧЕХІЯ	80 к. ч.	40 к. ч.	20 к. ч.	10 к. ч.	3 к. ч.
ПОЛЬЩА	25 зл.	15 зл.	8 зл.	3 зл.	1 зл.
РУМУНІЯ	500 леїв	300 л.	150 л.	50 л.	20 л.
НІМЕЧЧИНА	12 мар.	6 м.	3 м.	2 м.	0,50 м.
СПОЛ. ШТАТИ П. А. .	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.
КАНАДА	3 дол.	1,5 д.	1 д.	0,40 д.	0,10 д.

У Парижі набувати в книгарні В. Поволоцького, 13 rue Bonaparte, Paris VI.

За кордоном журнал передплачувати й набувати можна у представники. «Тризуба»: 1) В Канаді — W. Sikewich, 512 Bannermann av-
Winnipeg, Man. 2) В Румунії — Dm. Herodot, Strada Delea Veche, 45. Bucarest
3) В Чехословаччині — П р а г а: F. Slodecky, Horni Cernosice u Prahy, Villa
Krotochvil. П о д є б р а д и — у п. Ліневича. Pension Domovica, с. 1. Ро-
debrady. 4) В Польщі — J. Lipoweski, Podwale 16, m. 15. W a r s z a w a
для грошевих переказів — пошт. рахунок 13.435 Warszawa, Jan Lipowiecki.
5) В Спол. Штатах у «Surma Book», 103, Av. A, New York, N. I., U. S. A.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau; Paris V.

Поштова адреса: «Le Trident» («Tryzoub»). Boite post. № 15. Paris XIII.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко.

Le Gérant: M-me Perdrizet.